

Elektrická zařízení motorových vozidel

I. Zdroje

- A) Akumulátorová baterie
- B) Soustava Dynamo + regulátor napětí
- C) Soustava Alternátor + regulátor napětí

II. Spotřebiče

- A) Elektrické spouštěče
- B) Zapalování
- C) Osvětlení vozidla
- D) Signalizační zařízení – brzdová, směrová, výstražná světla, houkačka ...
- E) Kontrolní zařízení – dobíjení, mazání, uzávěrka diferenciálu...
- F) Speciální a zvláštní výbava

I. Z D R O J E

A) Akumulátory

Účel: jímat (shromažďovat) el. energii za chodu motoru (dobíjení)
vydávat el. energii za klidu motoru (vybíjet) – spouštěč, světla, topení apod.

- Druhy:**
- 1. podle účelu: a) Spouštěcí – uvolnění velkých proudů (A) 100 – 850 A
b) Zdrojové – nižší proudy, ale snesou hluboké vybití, nezničí se
  - 2. podle konstrukce: a) olověné – užívají se jako spouštěcí
b) nikl-kadmiové - užívají se jako zdrojové

1. Olověné akumulátory:

A) Deskový akumulátor

Parametry jednoho článku:

- jmenovité napětí na jednom článku 2,2 V (plně nabitý)
- min. napětí na článku (bez poškození) 1,75 V na 1 článek (začátek sulfatace – poškození akm)
- napětí článku na prázdnou (bez zatížení) 2,7 V na 1 článek
- desky v článku akm. spojeny paralelně
- články v akm. spojeny do série (za sebou)

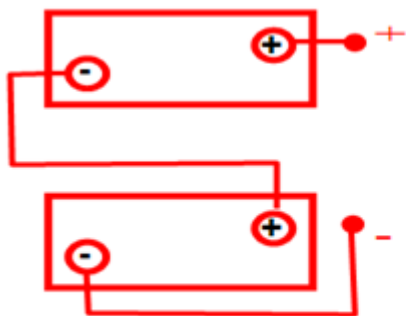
Parametry akumulátoru:

- kapacita akm. C [Ah] – množství energie v akm.
- startovací (vybíjecí) proud I [A] - max. přípustný odebíraný proud při startování
  - 12 V akm. – 6 článků
  - 6 V akm. - 3 články
- akm. 24 V 150 Ah – 2 akm. **sériově** (za sebou) spojené (2 X 12 V) - zvýšení napětí (24 V, 150Ah)
- akm. 12 V 150 Ah - 2akm. **paralelně** (vedle sebe) spojené (2 x 150 Ah) - zvýšení kapacity (12 V, 300 Ah)

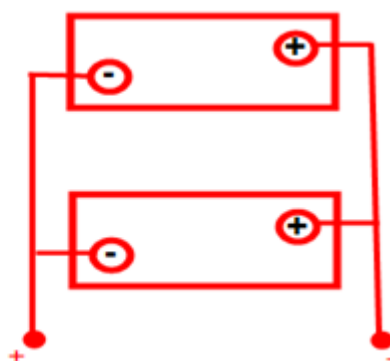
Zapojení dvou akumulátorů U = 12V, I = 150 Ah

a) **sériově** (za sebou) spojené

b) **paralelní** (vedle sebe) spojené

2 X 12 V, 150 Ah = 24 V, 150 Ah

2 X 12 V, 150 Ah = 12 V, 300 Ah

Části akumulátoru:

- 1. Nádoba** - z tvrzené pryže (černé), z plastické hmoty (bílá, průhledná), vodoznak
- jednotlivé články odděleny přepážkami
- ve dně kalové prostory, vrchní část uzavřená, zátky, odvětrání
- 2. Článek** - základní jednotka akumulátoru
Hlavní části
  - a) kladná deska – tvrdé mřížkové olovo vyplněné aktivní houbovitou hmotou, kterou tvoří kysličník olova- PbO_2
  - b) záporné desky – houbovitě olovo - Pb
  - c) separátory – oddělují kladné a záporné desky, brání zkratu – dřevě, plast
  - d) elektrolyt – roztok kyseliny sírové a destilované vody ($\zeta = 1,285 \text{ g.cm}^{-3}$)
- 3. Elektrolyt** - roztok kyseliny sírové (H_2SO_4) a destilované vody (H_2O)
- kupuje se naředěný na požadovanou hustotu $\zeta = 1,285 \text{ g.cm}^{-3}$ která odpovídá plně nabitému akumulátoru

Chemické pochody v elektrolytu:

- a) dobíjení - zvyšování hustota – voda se odpařuje, uvolnění vodíku (třaskavý)
- b) vybíjení - snižování hustoty – vzniká voda (elektrolyt řídne)
- c) při vybíjení se vytvářejí hrubozrnné krystaly sulfidu olova (PbSO_4), které se usazují v houbovitém olovu, obtížně se rozpouštějí při dobíjení a způsobují poškození desek, jejich rozpad a tím i snižování kapacity akumulátoru tzv. **s u l f a t a c e**.

- 4. Pólové nástavce** – jsou vývody desek, pouze dva, olovené
- plusový – $\varnothing 22 \text{ mm}$
- minusový - $\varnothing 17 \text{ mm}$
- 5. Spojky** – spojují vývody jednotlivých desek – olovené pásky zalité ve víku nebo pod víkem
- 6. Víko** – uzavírá článek, je v něm nalévací otvor a odvětrací otvor

Péče o akumulátor:

- kontrola výšky hladiny elektrolytu (vodoznak nebo 1,5 cm nad desky), **dolévá se destilovaná voda**
- Správné uložení a upevnění akm., utažený akumulátor**
- čistota akm., ošetření pólových nástavců, konzervace mazacím tukem
- utažené, nepoškozené svorky
- dobíjení akm. – obnovení plné kapacity
Dobíjecí proud $I_{\text{DOB.}} = 0,1 C$ (např. akm. 12 V, 150 Ah $\rightarrow I_{\text{DOB.}} = 15 \text{ A (max.)}$)
Doba dobíjení – do obnovení plné kapacity (hustota elektrolytu)
nový akumulátor
  - a) nalitý a plně nabitý – pouze namontovat
  - b) tzv. předbitý – zkrácený proces nabíjení
  - c) nabitý na sucho – stačí nalít elektrolyt a po krátkém nasáknutí desek je schopen provozu**akumulátor v provozu**
  - a) pravidelný kontrola, případně dobíjení – odbíjecí proud = 1/10 kapacity do plného nabití (hustota elektrolytu $1,285 \text{ g.cm}^{-3}$)
  - b) při velkém (hlubokém) vybití je takový pokles hustoty, že akm. zamrzne **hluboké vybití** – napětí na 1 čl. klesne pod 1,75V**akumulátor mimo provoz**
  - nutno pravidelně kontrolovat a dobíjet (min 1 x za měsíc), uložit v suchu
  - konzervátor – dobíjení malým proudem (mA), použití i v provozu v zimním období

! P O Z O R !

- 1) e l e k t r o l y t = ž i r a v i n a** $\rightarrow$ ochranné pomůcky – holinky, gumové rukavice, zástěra, brýle
- 2) dobíjení** – vytváří se vodík = třaskavina, hořlavý $\rightarrow$ uvolnit odvětrání nebo otevřít články $\rightarrow$ odvětrání prostor, nekouřit, nejíst, nepít

B) Gelový VRLA akumulátor

Základní podmínku:

- a) akumulátor tohoto typu nesmíme nabíjet napětím vyšším než je hodnota napětí plynovacího tj. 14,4V.
- b) po nabití ihned ukončíme proces nabíjení /v žádném případě nepřebíjíme-zkracuje se životnost, může dojít i k destrukci).

Např. dobíjecí napětí vyšší o 0,5V (14,6 – 14,7V) zkracuje životnost akumulátoru o třetinu. Nabíjení gelového akumulátoru př.

- c) k nabíjení se využívá tzv. IU nabíjecí charakteristika -nabíjení zahájíme konstantním proudem (I) o velikosti 0,1 jmenovité kapacity -tímto proudem nabíjíme až do hodnoty napětí 14,1 až 14,4V - pak přepneme na nabíjení konstantním napětím (U) o velikosti 14,1 až 14,4V -díky nabíjení konstantním napětím teče do akumulátoru v konečné fázi jen malý proud

Pokud nemáme „inteligentní“ nabíječku, nabíjíme od počátku raději v režimu konstantního napětí o velikosti do 14,4V. V průběhu celého nabíjení kontrolujeme teplotu.

Svorková napětí 12V gelového akumulátoru naprázdno, stav nabití:

12,8V = 100%

12,5V až 12,6V = 75%

12,2V až 12,3V = 50%

12,0V až 12,1V = 25%

11,8V = vybitý

Měření provádíme nejlépe za 24h od posledního nabíjení, jízdy. Dřívější měření může dát falešné hodnoty.

C) Svitkový akumulátor – OPTIMA (USA)

Obdobná konstrukce, ale jiné (svitkové) uspořádání článků

Rozdíly: a) články stočeny do svitků

- b) elektrolyt nasáklý v buničité hmotě uvnitř svitku == nelze dolévat, ale nevylijí se

Parametry - kapacita - 56 Ah
- napětí - 12 V
- max. proud - 850 A
- nabíjecí napětí – max. 14,2 V (nesmí se překročit)

Nevýhody - nízká kapacita (56Ah)
- citlivé na nabíjecí napětí (max. 14,2 V)
- nelze doplnit elektrolyt

Výhody - nelze vylít, elektrolyt nevytéká ani při porušení obalu nebo otočení
- pracuje i při poškození desek
- vysoký startovací proud (až 850 A)

2. Zdrojové akumulátory:

- materiál desek Fe, Ni, Cd
- elektrolyt – louh draselný (KOH)
- napětí jednoho článku 1,2 V
- nabíjecí napětí 1,7 V
- vybíjecí napětí 0,9 V

Výhody – nevadí hluboké vybití

Nevýhody – nevhodné jako startovací (malý startovací proud)

BATERIE

= suché články používané v domácnosti pro napájení hodin, hodinek

- jsou to chemické články se základním napětím 1,5 V
- provedení – tužkové (různé velikosti)
  - ploché
  - knoflíkové (hodinky)

Nevýhoda: **NESMÍ SE NABIJET**
NEUVÁDÍ SE KAPACITA

Provedení pro opakované nabíjení – AKUMULÁTOR:

- základní napětí – 1,2 V na jeden článek
- je na něm uvedena kapacita (mA)
- životnost uváděna v nabíjecích cyklech (počet nabití)
- nabíjení – speciální nabíječka

OTÁZKY PRO OPAKOVÁNÍ:

1. Vysvětlete rozdíl mezi akumulátorem a baterií a uveďte příklady použití
2. Vysvětlete, co je článek olověného akumulátoru a z čeho se skládá
3. Uveďte základní parametry článku
4. Vysvětlete, z čeho se skládá olověný akumulátor, popište konstrukci částí
5. Uveďte základní parametry akumulátoru
6. Popište údržbu a ošetřování olověných akumulátorů
7. Vysvětlete, co je elektrolyt a jak se mění jeho hustota podle stavu nabití
8. Popište postup a parametry dobíjení
9. Co je akumulátor OPTIMA a uveďte její výhody a nevýhody